

Beszámoló

*a Szatymazi Értéktár Bizottság
2019. I. félévi munkájáról*

Előző beszámolónk - 2019. február - óta eltelt időszakban az alábbi tevékenységekről adunk számot:

Az eddig 17 érték mellé, elkészült

1. Újabb értékek

- Szent István Király Templom üvegablakai szöveggel kiegészítve -külön értékként

(szöveg mellékelve) Fotó: Gémes Antal

- Szent István Király Templom falában fellelhető Jézus Krisztus szobor - szöveg, kép mellékelve

- az Enyingi Szélmalom és a molnárság tevékenysége - nem lehet csak maga a szélmalom érték, mert nem teljes az épület - nincs, belső gépezet, valamint a vitorlák is hiányoznak. A jelenlegi tulajdonos kért árajánlatot a vitorlákra.

Ajánlat 20 millió Ft!

- Dankó Pista életútja és munkássága

2. Az előzőleg értéktárban kerültek anyagai bővültek

• a Barackvirág Népdalkör új papíralapú és digitális kiadványaival

Kiadásban közreműködők: Bakos Brigitta, Burkus Andrásné, Gémes Antal

3. Új fotók készültek (testületin bemutatásra kerülnek)

a/ 8 keresztről valamint az

b/ I. és II. világhárus emlékműről

A fotók: Bakos Brigitta

4. Kiállítás megrendezésére került sor a Falunapokon, ahol 13 érték került bemutatásra

5. Az értékek WEB oldala készül, melyet szeretnénk most bemutatni és véleményeket kérni a jelenlévőktől.

5. A anyaggyűjtés alatt :

- a polgári villák,
- tanyai iskolák

6. Kiegészítésre van szükség a templom üvegablakainál - egy üvegablak fotója hiányzik, valamint a kereszték fotóit is teljessé kell tenni, kiegészítve történetükkel.

Tisztel Képviselőtestület!

Kálmán János távozásával az Értéktár Bizottság létszáma csökkent.

*Javaslatlalt szeretnénk élni a személy illetően: a **bizottság tagjai sorába Rácz Andreát javasoljuk**, aki helyismerettel rendelkezik, tanárként már készített fel tanulókat vetélkedőre, érdeklődő e témakör kutatása iránt.*

Szatymaz, 2019. szeptember 10.

Burkus Andrásné

elnök

A Szent István templom színes üvegablakai

Szatymaz környékén nem igen találni még egy olyan falusi templomot, amelyet annyi, kiváló üvegfestő által alkotott üvegablakok díszítenék, mint a községit. A látogatókra a neogotikus csúcs-íves üvegablakok, szokatlanul tiszta világos színekkel, mély hatást fejtenek ki. Az áttetsző színes üvegablakok, kivált napos időben kiválóan pótolják a falra festhető freskókat is.

A szatymaziak kápolnája, majd temploma közadakozásból épült fel, amit Szeged városa megtámogatott.

Amikor 70 évvel ezelőtt, a kápolna templommá történő átépítése befejeződött, az ablaknyílásokat átlátszó színes üvegdarabokból, minta szerint összeállított képekkel díszítették.

Az üvegfestő, aki az ablakokat megalkotta és a neve a kép alsó részén olvasható:

Zsellér Imre budapesti üvegfestő és mozaikművész volt.

(Alkotásai: pesti ferences templom, zugligeti zárda, -, angyalföldi r.k. plébániatemplom ablakai, szegedi fogadalmi templom ablakai). A zűnes üveglapocskákat ólompánt fogja össze, amelynek sötét vonalai az ablakon látható alak körvonalát is adják.

Templom ablaki egy kiforrott művész munkájára utalnak.

Ha mozaik, ólomüveg akkor Róth Miksa jut azonnal az eszünkbe, pedig Magyarország legnagyobb ólmozott, festett összefüggő üvegablak-együttesét tanítványa, Zsellér Imre készítette.

1-2.

A sekrestye keletre néző oldalán, alacsony fekvő, két színes üvegablak a hívők ajándékából készült, Zsellér Imre készített.

Az ablakokon egye-egy szív látható. Az elsőn Jézus szíve töviskoszorúval, úgy, ahogy Szent Margit látomásában megjelent. A másodikon Szűz Mária szíve ismerhető fel, benne egy törrel, ami a kis Jézus bemutatókor tett Simeon jövendölésre utal, ami az emlékezők szerint úgy szólt, hogy: „szívedet tör fogja átjárni“. Az ablakok a templomot ért korábbi erőszakos behatolás következtében részben megrongálódtak, amit Deli András plébános eredeti formájukban helyreállított.

3.

A sekrestyéből átlépve a Szentélybe vezető ajtón átlépve, balkéz felől az első ablak Zsellér Imre alkotása a tövőkiszorús szívű feltámadott Jézus alakja látható. Megsebzett lábai alatt a következő felirat látható: „Kardos Julianna szülésznő ajándéka“

4.

A Füz család által adományozott, az oltár másik oldalán lévő ablak üvegén, törrel átütött szívvel, Szűz Mária látható, kezében liliummal - alatta olvasható: „Pálffy család ajándéka“

A család jelentős segítséget adott a kápolna, - és később a templom megépítéséhez.

5.

A következő ablakon Szent József Alakja látható. Neve a glóriában is olvasható. Jóságos mosolyával tekint le a szatymazi hívekre. Jobbján nevelt gyermeke, Jézus ül. Lábai alatt a felirat: Dobrányszký Károly emlékére özv. Gróf Kálmánné és családja, 1939. “

6.

A kép a templom védőszentjét, Szent Istvánt ábrázolja. Mivel a Jézus-szíve" kápolna kibővítésének munkálatai Szent István halálának 900-dik évfordulójára estek, nem véletlen, hogy tiszteletére szentelték fel az új templomot. Adományozója: Csermák Béla és felesége Fáry Luca.

7.

Szerényen meghúzódva és egy Mária szobortól csaknem teljesen eltakarva, a szatymazi templom keleti melléktornyának ablakán látható Loyolai Szent Ignác alakja. Zsellér Imre talán legjobb munkái közé sorolható kép."Felsőnemeskőttsey Kup Béla és Truskovszky Jozefa ajándék

Szent Ignác a baszkföldi Loyolán született 1491-ben. Fiatal korában a navarrai király katonája volt és 1521. május 20-án az V. Károly spanyol- és I. Ferdinánd francia király között lezajlott ütközetben a jobb lábszárát egy ágyugolyó szétűzta. Az akkor ritkaságnak számító felgyógyulása után, 1522-ben elzarándokolt a "montserrati" szent képhez, ahol a lovagi ruháját letette. Ott megfogadta, hogy ezután hátralévő idejét és minden erejét az egyház és a vallás erősítésére fordítja. Egy "man-rzai" barlangba vonult vissza, ahol megírta "lelkigyakorlatos" könyvét és annak alapján 1528. augusztus 15-én megalapította a jezsuiták szerzetesrendjét, amit III. Pál pápa 1540-ben jóvá is hagyott.

8.

A hajdani kápolna bejárata a torony felől volt. Ott a toronyszoba és a belső tér között lévő ajtó fölött a művésznek egy különös alkotását pillanthatjuk meg.

Feltűnik, hogy a templom ablakain ábrázolt alakok közül egyedül itt nincs az ábtázolt személy feje fölött glória. Ülő helyzete is páratlan, továbbá munka közben ábrázolja a titokzatos alakot, amint éppen a guzsalyából fonalat sodor.

A kép értelemzésének kulcsa, az ábrázolt személy lábainál lémoő felirat: **Trischler Antal és felesége Szondy Izabella ajándéka 1939.**

Ők készítették az ablakot, mély fájdalomukba, elhunyt Sarolta lányuk emlékére Zsellér Imrével. Egy elképzelt női alak, aki bal vállán tartott guzsalyból sodorja azt a különös és láthatatlan fonalat, amelynek segítségével összeköti az égieket a földiekkal, az élőket a holtakkal.

9.

A következő ablakon **Szent Imre látható, jobbkezében liliummal.** I. István egyetlen fiatalon elhunyt fiúgyermek. A Szent Gellért nevelte és erős önmegtartóztató életet élő Imrét egy vadkan ölte meg 1031-ben Sírjánál több csoda történt, ezért apjával együtt 1083-ban szenté avatták. A festett ablak "Szegedy Ottó és családja adománya. 1939.

A szatymazi templom eddig bemutatott ablakai 1939-ben készültek, akkor, amikor a már jóval korábban megépült szatymazi "Jézus-szíve" kápolnát kibővítették.

10.

A megépült kápolna kisebb, északra néző ablakaiból szerencsére néhány megmaradt, melyek közül itt kettő történetéről szólunk. A valamikori kápolna főoltárát /ami most természetesen mellékol-tár/ jobbról és balról is egy-egy az eddigiektől elütő, kisebb méretű ablak zárja.

Az északra néző nyílások üvegén **Pór Sándor szegedi üvegfestő 1909-ben alkotott munkái tekinthetők meg.** Pór Sándor a maga idejében befutott művész volt. Vele festették meg az Közép-Európa legszebb zsinagógájának tartott, szegedi Zsinagóga ablakait, üvegjeit. Az itt látható két üvegfestés korai munka, az északi megvilágításban sötétebbnek és egyben rajzosabbnak, nem olyan szikrázóknak tűnnek, mint az eddig leírtak. **A most 100 éves ablakok 30 évvel megelőzik az eddig ismertetett Zsellér Imre által készített alkotásokat.**

- A jobboldali ablak a feltámadt Jézust ábrázolja, kezében a tanításait tartalmazó írás, az evangélium látható,

- a baloldalin a "kígyótipró" Szűz Mária alakja van megfestve. A Mária lábai alatt tekergő kígyó itt az eredendőbünt jelképezi.

A két üvegfestés alatt a következő felirat olvasható: "Rajzolta és Festette Pór Sándor Szeged 1909.", alatta: "Isten dicsőségére ajándékozta Kopasz Sándor és neje Frank Eszter 1909."

11.

A templom bejáratától balra láthatjuk a **Szent Terézt** ábrázoló gyönyörű alakot, mely ugyancsak Zsellér Imre alkotása.

„**Pálfy József Szeged Szabad Királyi város polgármesterének ajándéka**“

Pálfy József polgármester amikor 1938-ban értesült a kápolna bővítéséről, lelkesen üdvözülte és támogatta. Mindent megtett azért, hogy a szatymazi kápolona felépítéséhez szükséges pénz összegyűjön. A bővítéshez a város nem kis anyagi támogatását is megszerezte.

Ő nyerte meg Zsellér Imrét, az új szatymazi templom ablakainak díszes kivitelezésére.

Amint az előzőekben olvashattuk, az ablakok közül kettőt (Szűz Mária, Szent Teréz) ő adományozta. Halála után fia, Pálfy György lett Szeged város polgármestere, nyugdíjas éveit Szatymazoin töltötte, hamvai a község templomában kerültek elhelyezésre.

12.

„A láthatatlan ablak“

Van még egy olyan **kerek ablak a bejárati ajtó felett**, ami-ről eddig nem tettünk említést, hi-szen kívülről nem látszik. Amikor most, a régóta leromlott betonlapok helyett lerakott díszes járdán megközelítjük a templom főbejáratát, föltűnik a homlokfalon **egy ablakrózsa**, egy kerékablak, amiről eddig szó sem esett. Hogy mi látható rajta, csak akkor tudjuk meg, ha a templomi karzat lépcsőin feljutva belépünk egyzárt ajtó mögött lévő tároló helyiségbe. És ott, csaknem szemmagasságban, teljes pompájában, **az orgonája előtt ülő Szent Cecilia képe látható**. Lehet, hogy a színes üveg közelsége az oka, de a kerek ablak művészi hatása még jobban érvényesül itt, mint a templom belső terében látható gótikus nyílásokat **lezáró** ablakok képein. Alighanem **Zsellér Imre legszebb alkotásai közé sorolhatjuk** ezt a művészi munkát is. Közelebbről megtekintve láthatjuk, esetleg meg is tapogathatjuk azokat a **finom ólompántokat**, amelyekkel a művész a képet alkotó színes üveglapokat összefogta, amik ezeket a színes üveglapokat szilárdan megtartják. Valószínű, hogy nem véletlenül került **Szent Cecilia képe** ide a karzatomögött lévő kerek ablakba. **Legendás szenvedéstörténete miatt a legnépszerűbb női szentek közé tartozik. A IV. század elején élt Rómában, amikor Turcius Almachius prefektus halálra kínoztatta, mert nem akarta a keresztény hitet elhagyni. Szent Cecilia ugyan nem tudott zenélni, mégis a középkor óta az egyházi zene védőszentjét tisztelik alakjában. És nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy ezért került jelképnek az énekkar mögött meghúzódó kerekablakra is. Az adományozó kilétére nem utal semmi. Alá csak annyi vanírva: "Isten dicsőségére. 1939."** Nem lehet a hívek adománya, mert a karzat két oldalán lévő ablakok képein ez világosan olvasható, ráírták, de nem lehet egy személy adománya sem, mert az a nevét minden bizonnyal megörökítette volna. Itt találgatásra vagyunk kényszerítve addig, míg valaki az elfogadható magyarázattal elő nem áll. Lehet, hogy a templom énekkara adta össze a rávalót? Annyi bizonyos, hogy érdemes azon a néhány lépcsőfokon túljutni, mert Szent Cecilia képének közelsége és művészi hatása kárpótol minden fáradozásért.

Zsellér Imre alkotásai | Alkotók - Köztérkép

<https://www.kozterkep.hu/a/2077/zseller-imre.html>

https://www.kozterkep.hu/~34871/Magyar_szentek_1_Budapest_1937.html

- http://www.kieselbach.hu/muvesz/zseller-imre_5310

__ = Mi Lapunk. Szatymaz, 2009/12.

- = Mi Lapunk. Szatymaz, 2009/11.

-Mórahalmi Szent László-templom hajójának üveglapjai morahalomplebania.hu

a Mi Lapunk

[Szatymaz](#)

Krisztus szobor

*A Szent István király-templom oldalfalában (Kossuth Lajos utca 2.), szoborfülkében van elhelyezve **Szolcsányi Gyula szobrászművész műkőből készült Krisztus szobra***

Szolcsányi Gyula (1889 - 1971)1905-10: budapesti Iparművészeti Iskola, díszítőszobrász szak, mesterei: Mátrai Lajos György, ifj. Mátrai Lajos. Ezután külföldön tanult, három évig Franz Bauer műtermében dolgozott. Az I. világháború idején öt évig volt internáló táborban a dél-francia Villefranche de Lauragais-ban. 1919-ben jött haza, és Szegeden telepedett le.

.Avatási időpont ismeretlen

A szoborfülke alatti márványtábla szövege:

"Jöjjetek hozzám mindannyian, kik fáradtak és terhelve vagytok és én megennyhítelek benneteket."

Köztéri művei .

- Szentháromság szobor (1938, Szőreg)
- Dietrich család síremléke, Áldásosztó angyal (fehér márvány dombormű, 1938 k., Szeged, belvárosi temető)
- I. világháborús emlékmű (1940, Szőreg, temető)
- Lusztig Imre síremléke, Gyászoló nőalak (fehér mészkő féldombormű, 1942 k., Szeged,

Források:

<http://szatymaz.hu/web/news.php>

<https://artportal.hu/lexikon-muvesz/szolcsanyi-gyula-6486/>

Jézus Krisztus szobor a szatymazi templom oldalfalában

A Jézus Krisztus szobor a Szent István Király Templom hátsó oldalfalában

Talapzatban olvasható az alkotó neve

Enyingi szélmalom és a szélmolnárok tevékenysége

Mezőgazdasági terményt földolgozó iparos mindig volt Szatymazon. Néhányuk olyan jól keresett, hogy fölkerült a választók névjegyzékére.

Így a malmosok és a mészárosok.

Báló Istvánnak malma is volt. Róvó János és Kormányos Mihály több mint 20 évig (1878–1899) őrölt Szatymazon. Az 1870-es években Balogh Menyhárt, Katona József, az 1880-as években Molnár Tandari Illés és Enyingi Márton, az 1890-es években Faragó György, Kormányos András és Vetró Sándor, a 20. sz. elején Gombos Antal és Kertész Sándor volt malomtulajdonos.

A 19. század vége felé 5 lójárgányos szárazmalom és 13 szélmalom őrölte a tanyaiak gabonáját szatymaz határában. Többségük tanyák közelében állott.

Amikor valamilyen ismertető írás megjelenik a településről, abban mindig szerepel a ma is látható Enyingi-féle szélmalom.

Nem is gondolunk arra, hogy valamikor az 1900-as évek elején még rajta kívül kilenc vitorla forgatta itt Szatymazon a hatalmas őrlőköveket. Mind a tíz szélmalom mellett volt tartalékban egy-egy szárazmalom is, amik szélcsendes időben is biztosították az élelmezéshez és a takarmányozáshoz szükséges őrleményeket. Ezt a szélmalmot, Enyingi István vásárolta meg Kormányos Mihálytól, 19nem volt sok, csak egyrésze foglalkozott vámörléssel, a fele egyébként is csak darálni tudott..

A Szatymazon máig látható, és a szájhagyomány szerint már 1848 előtt elkészült 9 méter magasságú, forgatható tetővel rendelkező, valaha ritkára szőtt vászonnal borított 4 vitorlás szélmalom. A Szatymaz-Felsőtanyai születésű Enyingi István igazi szélmolnár volt, akinek jövedelme az őrlés és darálás után kapott vámból állt. A megvásárolt, és a már 1911-ben sem korszerű malom, fa fogaskerekein és fa csapágynak továbbította a szél erejét és forgatta meg a 120 centiméteres malomkövet. Az őrlésért /liszt készítés/ és a darálásért 8%-os vámot vontak le, és 1% -ot porlásra. Jó szél esetén, 24 óra alatt, 3 mázsa liszt, vagy 5 mázsa dara készült el. A liszt egybeőrölt volt, színe sötétebb árnyalatú, a korpát is tartalmazta.. Az ellenőrök gyakran kifogásolták

A sokat emlegetett Enyingi féle szélmalom, a legtovább működött a környéken. Már a nyomai is eltűntek az Ördögh-, Dékány-, és Kormányos András féle szélmalomoknak, amikor az Enyingi család tulajdonában lévő még büszkén forgatta vitorláit. Csak az 1952-es év elején, a modern darálókkal dúló hosszú- és kiláthatatlan küzdelem után pecsételődött meg végleg a sorsa. Ekkor a benne dolgozó szélmolnár már 79 éves. Talán ez a magas kor játszott közbe abban, hogy Enyingi István már nem nézett új munka után. Még élete utolsó szakaszában a malmához, a molnársághoz ragaszkodott.

A vámörlés, a vámmal megváltható őrlés és darálás az 1912. év első hónapjától teljes lendülettel beindult. A szélmolnár élete nem volt irigylésre méltó. Nem az akkori gyakorlat szerint, napkeltétől- napnyugtáig dolgozott, hanem ahogy a szél fúj. Néha több napot is egybe kellett szakítania. Ha a vitorla megfordult a facsapágyak és a fafogú cserepek nyikorogni kezdtek, a szélmolnár talpra ugrott, a vitorlát szélirányba fordította a garatot felöntötte, a molnárkövet a forgó részekhez csatlakoztatta, a zsákot a kiömlő nyíláshoz felkötötte, a forgó részeket olajozta. Csak ez után lehetett „szusszanni”, esetleg a malomba lévő heverőre lepihenni. Pista fia is itt született a malomban még 1912-ben.

A szélmolnár első húsz éve aránylag jól fizetett a megélhetést biztosította. A garat nem járt üresen. Enyingi István tekintélyes ember volt még az adófizetők közé is felvették. Az igazi gond a szélmolnár nyakába akkor szakadt, amikor 1922-től a „vámörlési Könyv” vezetését számára előírták, ez a könyv naprakészen tartalmazza az elvégzett munkát, az őrlető nevét, címét,

a hozott zsákok számát, a termék fajtáját, súlyát és a kivetett vámot. Ettől kezdve az adót a beszedett vámhoz igazították (Természetesen egy „kis” eltéréssel az adóhatóság javára). Az írással azonban baj volt. Csaknem havonta megjelenő malomellenőr hol ezt hol azt kifogásolta.

A vámőrségi könyvből kikövetkeztethető, hogy mikor fújt a szélmalom működéséhez megfelelő szél. Az is megállapítható, hogy ebben az időszakban hízlaláshoz

A szélmolnár irnivalója folyamatosan gyarapodott. A naponta vetetett és lezárt vámfeljegyzési könyv adataiból havi-és év végi összesítést is kellett készítenie, ami adójának alapját képezte. Volt ellenőrzési naplója is amibe a havonta megjelenő malomellenőr írta észrevételeit, amit a molnárnak meg kellett válaszolni. A szélmalomnak volt raktárkönyve is amibe az összegyűjtött vámbevétel bejegyzésre került. Az igen gyengén látó Enyingi István akit az írásbeli munkára soha fel nem készítették a maga módján igyekezett a hatóságok elvárásainak megfelelni.

Amíg az írni való csaknem naponta szaporodott az őrleni, vagy darálni való folyamatosan csökkent. A malomban volt egy mérleg és több súly, amit gyakran hitelesítettek. Az írások szerint már 1913. november 12-én megjelent a hivatalos mérleghitelesítő, aki a 200 kg-os mérleg pontosításáért 2 korona díjat kért. A 13 darab súlyt 1 korona 90-ért hitelesítette. Ez többször megisméltődött. Az 1931-ben végzett újabb hitelesítést során a mérlegért 4 pengőt a súlyokért 2 pengő 10 fillért kell fizetni. Ami érdekes, a hatósági hitelesítő az a Cseermák Béla akinek tanyája a Neszűrjhegyi úton ma is látható.

A sokat emlegetett Enyingi féle szélmalom, a legtovább működött a környéken. Már a nyomai is eltűntek az Ördög-, Dékány-, és Kormányos András féle szélmalmoknak, amikor az Enyingi család tulajdonában lévő még büszkén forgatta vitorláit. Csak az 1952-es év elején, a modern darálókkal dúló hosszú- és kiláthatatlan küzdelem után pecsételődött meg végleg a sorsa. Ekkor a benne dolgozó szélmolnár már 79 éves. Talán ez a magas kor játszott közbe abban, hogy Enyingi István már nem nézett új munka után. Még élete utolsó szakaszában a malmához, a molnársághoz ragaszkodott.

A vámörlés, a vámmal megváltható őrlés és darálás az 1912. év első hónapjától teljes lendülettel beindult. A szélmolnár élete nem volt irigylésre méltó. Nem az akkori gyakorlat szerint, napkeltétől- napnyugtáig dolgozott, hanem ahogy a szél fújt. Néha több napot is egybe kellett szakítania. Ha a vitorla megfordult a facsapágyak és a fafogú cserepek nyikorogni kezdtek, a szélmolnár talpra ugrott, a vitorlát szélirányba fordította a garatot felöntötte, a molnárkövet a forgó részekhez csatlakoztatta, a zsákot a kiömlő nyíláshoz felkötötte, a forgó részeket olajozta. Csak ez után lehetett „szusszanni”, esetleg a malomba lévő heverőre lepihenni. Pista fia is itt született a malomban még 1912-ben.

A szélmolnár első húsz éve aránylag jól fizetett a megélhetést biztosította. A garat nem járt üresen. Enyingi István tekintélyes ember volt még az adófizetők közé is felvették. Az igazi gond a szélmolnár nyakába akkor szakadt, amikor 1922-től a „vámörlési Könyv” vezetését számára előírták, ez a könyv naprakészen tartalmazza az elvégzett munkát, az örlető nevét, címét, a hozott zsákok számát, a termék fajtáját, súlyát és a kivetett vámot. Ettől kezdve az adót a beszedett vámhoz igazították (Természetesen egy „kis” eltéréssel az adóhatóság javára). Az írással azonban baj volt. Csaknem havonta megjelenő malomellenőr hol ezt hol azt kifogásolta.

A vámőrségi könyvből kikövetkeztethető, hogy mikor fújt a szélmalom működéséhez megfelelő

szél. Az is megállapítható, hogy ebben az időszakban hízlaláshoz

A szélmolnár írnivalója folyamatosan gyarapodott. A naponta vetetett és lezárt vámfeljegyzési könyv adataiból havi-és év végi összesítést is kellett készítenie, ami adójának alapját képezte. Volt ellenőrzési naplója is amibe a havonta megjelenő malomellenőr írta észrevételeit, amit a molnárnak meg kellett válaszolni. A szélmalomnak volt raktárkönyve is amibe az összegyűjtött vámbevétel bejegyzésre került. Az igen gyengén látó Enyingi István akit az írásbeli munkára soha fel nem készítették a maga módján igyekezett a hatóságok elvárásainak megfelelni.

Amíg az írni való csaknem naponta szaporodott az őrleni, vagy darálni való folyamatosan csökkent. A malomban volt egy mérleg és több súly, amit gyakran hitelesítettek. Az írások szerint már 1913. november 12-én megjelent a hivatalos mérleghitelesítő, aki a 200 kg-os mérleg pontosításáért 2 korona díjat kért. A 13 darab súlyt 1 korona 90-ért hitelesítette. Ez többször megisméltődött. Az 1931-ben végzett újabb hitelesítést során a mérlegért 4 pengőt a súlyokért 2 pengő 10 fillért kell fizetni. Ami érdekes, a hatósági hitelesítő az a Cseermák Béla akinek tanyája a Neszűrjhegyi úton ma is látható.

Az állomástól 2 kilométerre lévő szélmalmot, az alacsony, mestergerendás molnárlakással és a raktárral együtt, Enyingi István halála után dr. Zlatarov László szatymazi orvos vásárolta meg. Ez az utolsó szatymazi szélmalom sem kerülhette el, a magaslatra épült szélmalmok oly jól ismert végétét, a 60-as években beleszapott a villám.

Egy régi szakma, a molnárok életének, munkájának megismertetése, megőrzése az utókor számára kötelességünk.

- Irodalom: Szatymaz földje és népe, Monográfia, Szeged, 2000.

- AMi Lapunk VII. Évfolyam 9. 10. 11. szám

Dankó Pista

1858. június 14-én, Szatymazon született a dualizmus korának leghíresebb cigány-

prímása, a magyar népies műdal műfajának felvirágoztatója és legjelentősebb alkotója.

Dankó Pistának köszönhetően virágzott fel a mára világhírűvé vált műfaj, melynek megjelenése előtt a magyar „zenei életben a német műdalok egyeduralma volt jellemző. A cigányprímás nótáival tehát az egyetemes magyar kultúra számára is maradandó értéket teremtett, amit már a kortársak is felismertek;

Dankó a Szeged környéki tanyavilágban született, egy nagy múltú muzsikussal családban, apja idősebb Dankó István, a Tisza-parti város elismert prímása volt. Pista már gyermekkorában kitűnt hegedűtudásával, amit aztán az előző generáció legnagyobb virtuóza – a később Ferenc Józsefnek és New York úri közönségének is koncertet adó – Erdélyi Náci keze alatt fejlesztett tovább. Dankó Pista tehetségét mutatja, hogy már tizenöt évesen prímásként irányította zenekarát, mely Szegeden, a régi Hungária Kávéházban húzta a talpalávalót a törzsvendégek számára. A hegedűművész 1883 nyarán itt ismerkedett meg Pósa Lajos költő-publicistával, akivel közösen nem csak a kor, de az egész magyar zenetörténet viszonylatában is kiemelkedőt alkotott.

Miután Nagy Vince, a város újonnan nyíló színházának igazgatója Pósa titkárnak szerződtette, megkezdődött a termékeny szerzőpáros munkája, mely az évek során majdnem félezer műdalt és számos színművet eredményezett. Az első közös – a kor „slágereként megjelenő – dal a „Nem jó mindig, minden este a fonóba járni” címet viselte, a darabok közül pedig az 1887-es Zsellérlegény született meg először, amit olyan művek követtek, mint a Szegény Laci, vagy a Blaha Lujza páratlan énektehetségével sikert arató Rebeka. Dankó Pista egyetlen alkalommal próbálkozott önálló színmű írásával, de az Óbudán bemutatott, 1898-as Cigányszerelem kevésbé nyerte el a kor közönségének és kritikusaiknak tetszését. **A prímás legjobb műveit Pósaival vagy más színműírókkal együttműködésben alkotta meg, tehetsége zenei téren mutatkozott meg leginkább.**

Annak ellenére, hogy Dankó Pista több száz dallal és számos díjjal büszkélkedhetett, a „szerzői jogok” ismeretlen volta miatt – is – gyakran nyomorúságos körülmények között élt. Még első sikeres éveiben kalandos módon – szöktetés után – feleségül vette Joó Ferenc festő leányát, Ilonát, akinek biztos egzisztenciát azonban csak a millennium után tudott biztosítani. Dankó ugyanis a budavári rendezvények alatt keresett először annyi pénzt, amiből később szőlőbirtokot vásárolhatott az Alföldön. Mindeközben a prímás 1890 óta saját zenekarával járta az országot, sőt, orosz földre is eljutott, mint a magyar népies műzene legjelentősebb képviselője.

az elismerés mellett jó barátságot ápolt Dankóval Gárdonyi Géza, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, de Wlasics Gyula későbbi kultuszminiszter, és Blaha Lujza, „a nemzet csalogánya” is. Dankó Pista szervezetét azonban idővel kikezdte az általa folytatott túlhajszolt életmód és a gyakori nélkülözés, megtámadta őt a tüdőbaj, mely 1903 márciusában, fővárosi tartózkodása idején életét követelte.

A már életében legendás hírnevet szerző hegedűművészt Szegeden temették el, ahol Pósa Lajos javaslatára 1912-ben szobrot is állítottak a tiszteletére. Dankó Pista mindmáig a cigányzene és az általa felvirágoztatott stílus ikonjaként ismert, életéről 1940-ben – Jávor Pál főszereplésével – később filmet is készítettek

(Szerző: Tarján M. Tamás)

Lapis András szobrászművész alkotása, 2008.

Fellelhetősége: Dankó Pista Művelődési Ház és Könyvtár, Szatymaz, Dózsa György u. 42.

Születésének évfordulója lakalmával került elhelyezésre, Szatymaz Község Önkormányzata támogatásával

Emlékezete

A [szegedi Stefánia-sétányon](#), a Kass Szálló előtt áll [Margó Ede 1912-ben](#) készült lírai Dankó-szobra. Margó Ede tiszteletből készítette a szobrot, csak a márványtömb árát fogadta el. Dankó Pista halálának centenáriuma ([2003](#)) alkalmából a szobor közelében emléktáblát helyeztek el, melyen [Juhász Gyula](#) Dankó Pistának című verséből olvasható egy versszak:

Húzd rá, cigány, te örök, te áldott,
Virulj mindig, dicső nótafa,
Halhatatlan híred ragyogását
Be ne fődje feledés hava!

A nótakirály kalandos életéről [Kalmár László](#) rendezett mozifilmet [1940-ben](#), olyan sztár-színészekkel, mint [Jávor Pál](#) és [Lukács Margit](#).

2008. június 14-én, születésének 150. évfordulóján megemlékezések voltak Szegeden, Szatymazon és másutt.

A [Nyugati pályaudvar–Cegléd–Kecskemét–Kiskunfélegyháza–Szeged](#) között naponta közlekedő [InterCity](#) viszonylatot a nótaszerző emlékére Dankó Pista IC-nek nevezték el.

Józsefvárosban 1934-ben Dankó Pista emlékére utcát neveztek el, melynek nevét 1939-ben a környék lakóinak kérésére Dankó utcára rövidítették. Az utca azóta is az ő nevét viseli.^[5]

Nevét viseli a [Kiskőrös](#) melletti Weinhaus borászat háromféle (vörös, fehér, ill. rosé) édes [bora](#) is.

[Biriben](#) az ő nevét viseli a cigány lakosság felzárkóztatása céljából létrejött pedagógiai intézmény, a [Dankó Pista Egyesülés Óvoda-Bölcsőde, Általános Iskola, Szakképző Iskola, Gimnázium és Kollégium](#).

A [Magyar Rádió](#) 2012 decemberében a magyar nótát és operettet sugárzó csatornáját [Dankó Rádiónak](#) nevezte el.

Jegyzetek

•

[Hol született Dankó Pista?](#). [2012. március 11-i dátummal az [eredetiből](#) archiválva]. (Hozzáférés: 2012. február 10.)

[Halotti anyakönyvi bejegyzése, Bp. II. ker. 852/1903.](#)

A Felsővárosi Templomban lett megkeresztelve, az anyakönyvben ez ott megtekinthető.

[Dankó Pista - Eltörött a hegedűm](#), youtube.com

• [Híres józsefvárosiak](#). jozsefvaros.hu. (Hozzáférés: 2017. június 15.)

Források

- [Csemer Géza](#): Szögény Dankó Pista [Bába Kiadó](#), Szeged, 2001
- Dankó Pista Emlékkönyv (szerk: Apró Ferenc), Bába Kiadó, Szeged, 2008
- Herke Mihály: Dankó Pista. Bába Kiadó, Szeged, 2009
- [Magyar életrajzi lexikon](#)
- [Százötven éve született Dankó Pista - A nótakirály legendája](#)

További információk

- [www.magyarnota.com](#)
- [Dankó Pista Alapítvány](#)
- [Dankó Pista \(film\)](#)
- [Dankó Rádió Az a szép című műsora a mediaklikk.hu oldalon](#)

Dankó Pista

Édesanyjával

1858. július 13-án született Dankó Pista cigányprimás, dal- és nótaszerző, daltársulat-igazgató Szeged-főlsőtanyán [ma Szatymaz], Budapesten hunyt el 1903. március 29-én.